

**Rzecznik
Finansowy**

www.rf.gov.pl

Analiza Rzecznika Finansowego

**Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 6.10.2022 r.
(sygn. akt III CZP 119/22) w sprawie dopuszczalności
uwzględniania rabatów w ramach odszkodowania
z obowiązkowego ubezpieczenia OC posiadaczy
pojazdów mechanicznych – analiza prawna.**

Luty 2023

Spis treści

01. Tezy wynikające z orzecznictwa przywoływanego w uchwale	05
02. Brak automatyzmu w zakazie stosowania rabatów i ulg, a kwestia cen na rynku lokalnym	06
03. Prawo wyboru warsztatu naprawczego	08
04. Różnicowanie pozycji prawnej poszkodowanego w zależności od podmiotu zaspokajającego roszczenie o odszkodowanie	09
05. Obowiązek współpracy poszkodowanego z ubezpieczycielem, a przysługujące mu prawa podmiotowe	10
06. Rola biegłego w kształtowaniu należnego odszkodowania	10
07. Podsumowanie	11

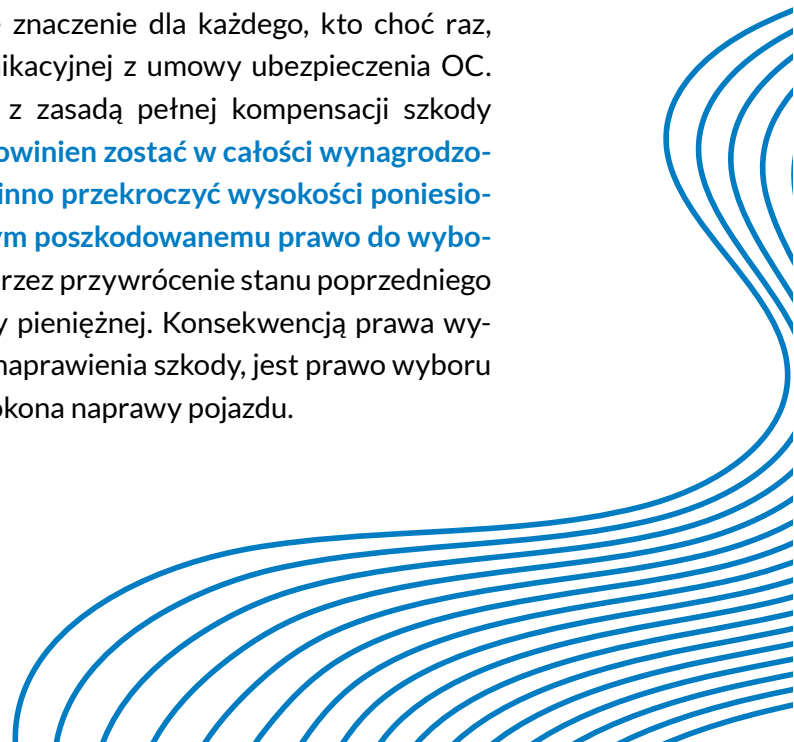
Wstęp

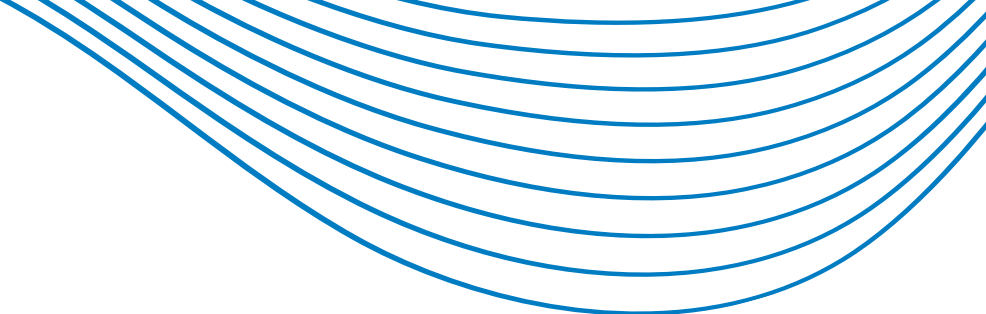
W styczniu 2023 r. opublikowane zostało uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 6 października 2022 r. (sygn. akt III CZP 119/22) (dalej również „Uchwała”), stanowiącej odpowiedź na pytanie Sądu Okręgowego w Warszawie: „Czy zakład ubezpieczeń może obniżyć należne odszkodowanie przysługujące z umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów o rabaty oraz ulgi na części i materiały służące do naprawy pojazdu, możliwe do uzyskania w ramach współdziałania poszkodowanego z ubezpieczycielem w zakresie likwidacji szkody z odpowiedzialności cywilnej sprawcy szkody w procesie naprawy pojazdu (art. 362 k.c. w zw. z art. 354 § 2 k.c.)?”

W sentencji Uchwały, Sąd Najwyższy wskazał, że „odszkodowanie przysługujące od zakładu ubezpieczeń na podstawie umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów obejmuje wyłącznie niezbędne i ekonomicznie uzasadnione koszty naprawy”.

Uchwała Sądu Najwyższego stanowi próbę odpowiedzi na pytania dot. zakresu likwidacji szkody w kwestii dopuszczalności stosowania w ustalaniu odszkodowania z OC posiadaczy pojazdów mechanicznych rabatów i upustów stosowanych w sieciach partnerskich zakładów ubezpieczeń.

Przedmiotowy problem ma wymierne znaczenie dla każdego, kto choć raz, zetknął się z likwidacją szkody komunikacyjnej z umowy ubezpieczenia OC. Wskazać bowiem należy, że zgodnie z zasadą pełnej kompensacji szkody - **poniesiony uszczerbek majątkowy powinien zostać w całości wynagrodzony, ale także, odszkodowanie nie powinno przekroczyć wysokości poniesionej szkody. Ustawodawca daje przy tym poszkodowanemu prawo do wyboru sposobu naprawienia szkody** bądź przez przywrócenie stanu poprzedniego bądź przez zapłatę odpowiedniej sumy pieniężnej. Konsekwencją prawa wyboru przez poszkodowanego sposobu naprawienia szkody, jest prawo wyboru warsztatu, w którym poszkodowany dokona naprawy pojazdu.

W praktyce w sytuacji, gdy poszkodowany wybiera naprawę metodą kosztorysową bądź chce skorzystać z naprawy w zakładzie naprawczym niewspółpracującym z danym ubezpieczycielem zakłady ubezpieczeń przy ustalaniu wysokości należnego poszkodowanemu odszkodowania, uwzględniają rabaty bądź ulgi, które potencjalnie miałyby zastosowanie, gdyby poszkodowany skorzystał z jednego z warsztatów partnerskich, współpracujących z zakładem ubezpieczeń.

W konsekwencji wysokość wypłaconego przez zakład ubezpieczeń odszkodowania jest obniżona o potencjalne rabaty bądź ulgi, które w rzeczywistości nie zostały zastosowane a teoretycznie mogłyby – gdyby poszkodowany zdecydował się na likwidację szkody w zakładzie naprawczym lub zakupem w sieci sklepów z częściami zamiennymi współpracującymi z ubezpieczycielem.

W efekcie powstaje spór pomiędzy ubezpieczycielem a poszkodowanym, który otrzymał odszkodowanie w niższej wysokości niż szkoda. Niejednokrotnie wysokość odszkodowania proponowanego przez ubezpieczyciela powoduje, że poszkodowany ma nie tylko trudności, ale wręcz występuje niemożność przeprowadzenia kompleksowej naprawy. Zakłady ubezpieczeń argumentują swoje stanowisko „tym, że poszkodowany powinien współdziałać z ubezpieczycielem celem minimalizacji szkody i wybrać zakład naprawczy przez niego wskazany”.

Rzecznik Finansowy pragnie odnieść się do wskazanej Uchwały Sądu Najwyższego, w kontekście dotychczasowych regulacji oraz w bardziej praktycznym ujęciu – potencjalnych skutków dla likwidacji szkód.

01

Tezy wynikające z orzecznictwa przywoływanego w uchwale

Niniejszą analizę rozpocząć należy od wskazania, że Sąd Najwyższy w swoich rozważaniach przywołał najistotniejsze tezy w odniesieniu do tematyki zawartej w zapytaniu Sądu Okręgowego, jakie padły w dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych.

I tak, Sąd Najwyższy za trafne uznał stanowisko co do tego, że obowiązek naprawienia tzw. szkody samochodowej powstaje z chwilą wyrządzenia takiej szkody, zwykle tożsamej z nastąpieniem zdarzenia szkodzącego, z tym bowiem momentem wskutek zdarzenia komunikacyjnego dochodzi do powstania uszczerbku w dobrach i prawnie chronionych interesach poszkodowanego.

W dalszej kolejności Sąd Najwyższy potwierdził, że powstanie obowiązku kompensacji szkody nie jest uzależnione od tego, czy poszkodowany podjął działania zmierzające do naprawienia szkody we własnym zakresie, np. przez sfinansowanie kosztów przywrócenia pojazdu do stanu poprzedniego. Sąd Najwyższy wprost wskazał, że **poszkodowany nie może być pozbawiony prawa wyboru sposobu naprawienia poniesionej przez niego szkody oraz że zdarzenia późniejsze, które wystąpią już po powstaniu szkody i mieszczą się w granicach właścicielskich decyzji poszkodowanego, nie powinny wpływać negatywnie na jego prawo do odszkodowania, ani rzutować zasadniczo na jego wysokość czy sposób ustalenia.**

Ponadto Sąd Najwyższy przypomniał, że w orzecznictwie przyjęto, że odszkodowanie z tytułu obowiązkowego ubezpieczenia OC komunikacyjnego opiera się na zasadzie pełnego odszkodowania, z ograniczeniem jedynie kwotowym do przewidzianej sumy gwarancyjnej - nie zaś tylko do określonych roszczeń mających naprawić jedynie bezpośrednie skutki zdarzenia szkodzącego. Zgodnie z zasadami ogólnymi odszkodowanie wypłacane w pieniądzu wyliczane jest tzw. metodą różnicy, polegającą na porównaniu stanu majątku poszkodowanego, który powstał w wyniku zdarzenia wywołującego szkodę, z hipotetycznym stanem tego majątku, gdyby zdarzenie takie nie zaistniało. Sąd Najwyższy zauważył jednocześnie, że dopuszczalna jest metoda kosztorysowa ustalania odszkodowania komunikacyjnego, której to użycie zakłada z natury rzeczy posługiwanie się parametrami najbardziej zobiektywizowanymi z punktu widzenia obrotu gospodarczego. Chodzi tu zatem o odpowiednio zobiektywizowaną i dającą się zweryfikować symulację kosztów przyszłej, ewentualnej naprawy samochodu.

Sąd Najwyższy podkreślił jednocześnie, że na podstawie orzecznictwa, dojść należy do wniosku, że w przypadku kosztów naprawy pojazdu służących bezpośrednio wyeliminowaniu już istniejącej szkody majątkowej interes poszkodowanego podlega intensywniejszej ochronie niż w przypadku wydatków na najem pojazdu zastępczego, które nie służą wyrównaniu szkody. Utrata możliwości korzystania z rzeczy nie jest bowiem szkodą - lecz służy jedynie wyeliminowaniu negatywnych następstw majątkowych

doznanych przez poszkodowanego w wyniku uszkodzenia (zniszczenia) pojazdu. W konsekwencji wymagania dotyczące pokrycia obu kategorii kosztów różnią się.

Sąd Najwyższy wskazał także, że w ramach jego praw podmiotowych, poszkodowanemu przysługuje uprawnienie do swobodnego wyboru warsztatu naprawczego dokonującego naprawy samochodu.

02 Brak automatyzmu w zakazie stosowania rabatów i ulg, a kwestia cen na rynku lokalnym

Jedną z istotniejszych tez wynikających z analizowanej uchwały jest ocena Sądu Najwyższego, iż nie można jednoznacznie (automatycznie) przesądzać, że odszkodowanie przysługujące od zakładu ubezpieczeń z umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów może być każdorazowo obniżone o rabaty oraz ulgi na części i materiały służące do naprawy pojazdu. Stosowanie rabatów i ulg powinno być uzasadnione okolicznościami konkretnej sprawy. W przypadku sporu sądowego okoliczności te powinny być zbadane przez sąd orzekający w danej sprawie, ze szczególnym uwzględnieniem wniosków wynikających z opinii biegłego. Sąd podkreślił bowiem, że „niezbędne jest ustalenie, czy faktycznie ceny z uwzględnieniem rabatów i ulg są stosowane przez ubezpieczyciela na rynku

lokalnym, zaś możliwość skorzystania z nich przez poszkodowanego nie jest związana z jakimiś szczególnymi trudnościami”.

W dalszej części uzasadnienia uchwały Sąd Najwyższy postawił jednak tezę, zgodnie z którą: „Jeśli zatem ceny z uwzględnieniem rabatów i ulg są faktycznie stosowane przez zakład ubezpieczeń za pośrednictwem współpracującej z nim i dostatecznie rozbudowanej na rynku lokalnym sieci warsztatów naprawczych i sklepów z częściami zamiennymi, to tak rozumiane ceny mogą **stanowiąc niezbędne i ekonomicznie uzasadnione koszty naprawy**”.

O ile zgodzić się należy, że w formule „niezbędnych i ekonomicznie uzasadnionych kosztów naprawy” nie mieści się jakkolwiek automatyzm co do braku możliwości ograniczenia odszkodowania o daną kwotę rabatu obecną na rynku,

to takiej pewności nie ma w przypadku cen kształtowanych w ramach indywidualnych umów współpracy zawieranych pomiędzy danym warsztatem naprawczym, a ubezpieczycielem, niedostępnych dla szerszej klienteli.

Powoływane przez Sąd Najwyższy w omawianej uchwale, niezbędne i ekonomicznie uzasadnione koszty naprawy pojazdu, powinny być **ustalone według cen występujących na lokalnym rynku**. Zatem, w procesie wyceny wysokości szkody powinno się przyjmować czynniki występujące na rynku, a nie takie które na nim nie występują w ogóle czy też występują jedynie sporadycznie.

W ocenie Rzecznika Finansowego ceny wynikające z wewnętrznych ustaleń ubezpieczyciela z poszczególnymi podmiotami, które nadto są dostępne jedynie dla określonej kategorii klientów poszkodowanych w szkodach komunikacyjnych, nie mogą zostać uznane za obowiązujące na rynku usług naprawczych. Tak rabatowane ceny nie są dostępne dla innych klientów (osób „z ulicy”, które nie zostały skierowane do zakładu naprawczego przez danego ubezpieczyciela), w związku z czym powstaje wątpliwość, co do tego, czy można uznać, że stanowią one część rynku lokalnego, który jest kształtowany w warunkach konkurencyjności.

W przypadku braku możliwości skorzystania na lokalnym rynku z usług naprawczych uwzględniających przyznane przez ubezpieczyciela rabaty i ulgi (mając na uwadze cały rynek, a nie tylko wskazane przez zakład ubezpieczeń warsztaty naprawcze) poszkodowany za uzyskane odszkodowanie wyliczone w oparciu o hipotetyczne koszty naprawy nie będzie dysponował wystarczającą kwotą, aby przeprowadzić naprawę w warsztacie naprawczym działającym w zwykłym obrocie rynko-

wym (przykładowo do którego ma zaufanie, z którego usług korzysta od lat m.in. z uwagi na jakość oferowanych napraw czy względ na dalsze bezpieczne użytkowanie pojazdu). Powyższe skutkować będzie tym, że ustalone i wypłacone odszkodowanie będzie powodować po stronie poszkodowanego nie tyle trudność, co wręcz niemożność przeprowadzenia kompleksowej naprawy.

Sąd Najwyższy dostrzega powyższe zagrożenie, mówiąc o tym, że uwzględnienie cen do rabatu nie powinno prowadzić do ograniczenia prawa wyboru poszkodowanego czy też stanowić „*łatwego sposobu na sztuczne obniżenie odszkodowania należnego poszkodowanemu*”. Niestety pomimo powyższego, uchwała nie dotyka wyżej opisywanego problemu czy rzeczywiście cenę z rabatem oferowanym poszkodowanemu za pośrednictwem ubezpieczyciela w ramach likwidacji szkody można uznać za cenę występującą na rynku lokalnym.

W ocenie Rzecznika Finansowego, powyższa kwestia jest jednym z bardziej istotnych elementów omawianej problematyki, jaki dotychczas nie został w orzecznictwie Sądu Najwyższego dogłębnie rozważony.

03

Prawo wyboru warsztatu naprawczego

W dalszej części uzasadnienia uchwały, Sąd Najwyższy postawił tezę, zgodnie z którą: *„Nie można nie zauważyć, że odwoływanie się do rzekomych rabatów i ulg może stanowić łatwy sposób na sztuczne obniżenie odszkodowania należnego poszkodowanemu, **jak też godzić w jego prawo wyboru sposobu likwidacji szkody czy też w prawo podjęcia decyzji, aby samochodu w ogóle nie naprawiać**”.*

W tym miejscu należy przypomnieć, że poszkodowany korzystając z przysługujących mu praw podmiotowych **ma prawo wyboru warsztatu, w którym dokona naprawy i zakład ubezpieczeń nie może ograniczać prawa poszkodowanego w tym zakresie**¹. W orzecznictwie Sądu Najwyższego obecne jest bowiem przekonanie, że poszkodowanemu przysługuje możliwość wyboru dowolnej oferty (wyboru warsztatu, w którym dokona naprawy) spośród takich, gdzie stawki usług (naprawy) czy też kosztów zakupu części zamiennych koniecznych do naprawy, nie przekraczają rażąco cen rynkowych.

Poprzez pojęcie „**wyboru**” usługodawcy wykonującego naprawę uszkodzonej rzeczy, należy rozumieć pluralizm usługodawców na relevantnym rynku, czyli rynku usług naprawczych, **cechujący się określonym poziomem konkurencyjności**.

Prawo **wyboru** usługodawcy wykonującego naprawę uszkodzonej rzeczy jest ściśle powiązane z realiami danego rynku usług naprawczych. Przy tym pamiętać należy, że kształtując uprawnienie poszkodowanego do wyboru zakładu naprawczego, Sąd Najwyższy miał na względzie fakt, że wpływ na wybór poszkodowanego ma nie tylko czynnik cenowy – *„Wybierając takie warsztaty, poszkodowany może się kierować m.in. ich fachowością, rzetelnością technicznej obsługi i poziomem prac naprawczych oraz określonymi niekiedy profitami połączonymi ze stałą obsługą serwisową.”*² Skorzystanie natomiast z rabatów i ulg uwzględnionych w kosztorysie sporządzonym przez zakład ubezpieczeń, opiera się o ceny obowiązujące w sieciach naprawczych współpracujących z danym zakładem ubezpieczeń. **Poszkodowany chcąc zatem skorzystać z rabatów i ulg, na które powołuje się zakład ubezpieczeń, postawiony zostaje niejako przed koniecznością podjęcia naprawy pojazdu we wskazanym warsztacie współpracującym.**

Mając na uwadze zacytowany fragment z uzasadnienia uchwały Sądu Najwyższego należy dojść do wniosków, że narzucony przez zakłady ubezpieczeń model likwidacji szkody będzie godzić w prawo wyboru sposobu likwidacji szkody, a przez co również naruszać prawa podmiotowe poszkodowanego (tj. ingerować w jego prawo do wyboru warsztatu naprawczego).

¹ Uchwała SN z dnia 13 czerwca 2003 r. (sygn. akt III CZP 32/03, OSCN 2004/4/51)

² Ibidem

Różnicowanie pozycji prawnej poszkodowanego w zależności od podmiotu zaspokajającego roszczenie o odszkodowanie

Zauważyć kolejno należy, że zaakceptowanie możliwości stosowania przez ubezpieczycieli rabatów i upustów prowadzić może do zróżnicowania pozycji poszkodowanego w zależności od tego, do kogo zwróci się z roszczeniem odszkodowawczym. Po pierwsze, przyjęcie koncepcji o możliwości wpływania na wysokość kwoty odszkodowania rabatem oferowanym przez zakład ubezpieczeń prowadziłoby do uzależnienia wysokości odszkodowania od pozycji rynkowej ubezpieczyciela. Przykładowo większy ubezpieczyciel byłby w stanie wynegocjować z warsztatami niższe stawki i płaciłby z tego tytułu niższe odszkodowanie, a za to mniejsi ubezpieczyciele płaćliby wyższe odszkodowania za identyczne wypadki ubezpieczeniowe³.

Po drugie, przypomnienia wymaga, że poszkodowanemu przysługują dwa roszczenia o zapłatę (naprawienie doznanej przez niego szkody majątkowej) wobec dwóch różnych podmiotów i to od jego decyzji będzie zależeć, do którego z dłużników się zwróci o ich zaspokojenie. Z jednej strony roszczenie to przysługuje poszkodowanemu w stosunku do ubezpieczyciela ze względu na jego odpowiedzialność wynikającą z zawartej ze sprawcą wypadku umowy ubezpieczenia.

Z drugiej strony, roszczenie takie może zostać skierowane wprost do odpowiedzialnego za szkodę (sprawcy wypadku). Oczywiście sprawca nie ma możliwości, żeby zaproponować poszkodowanemu naprawę w sieci naprawczej z uwzględnieniem rabatów na części zamienne, a jedynie przy stawkach obowiązujących w zwykłym obrocie rynkowym. Takie różnicowanie stałoby niewątpliwie w sprzeczności z istotą odpowiedzialności ubezpieczyciela. Cechą charakterystyczną ubezpieczeń OC jest akcesoryjny charakter odpowiedzialności ubezpieczyciela. Akcesoryjność ta polega na tym, że ubezpieczyciel odpowiada co do zasady tylko wtedy i tylko w takim zakresie, w jakim odpowiedzialność za szkodę ponosi ubezpieczony sprawca. Dlatego też nie może wystąpić sytuacja, w której o wysokości szkody stanowi okoliczność kto tę szkodę pokrywa.

³ Wyrok Sądu Rejonowego dla m. st. Warszawy w Warszawie z dnia 12 stycznia 2021 r., (sygn. akt XV GC 2324/19, Legalis 2670626)

05 Obowiązek współpracy poszkodowanego z ubezpieczycielem, a przysługujące mu prawa podmiotowe

W analizowanej uchwale, Sąd Najwyższy jako czynnik wpływający na możliwość zastosowania rabatu czy ulgi w opisywanych sytuacjach, wskazał na pojawiającą się w orzecnictwie konieczność „utrzymania ochrony interesów poszkodowanego w rozsądnych granicach”. Na potwierdzenie czego Sąd Najwyższy przywołał orzeczenia traktujące o obowiązku współdziałania stron stosunku zobowiązaniowego wynikającego z odpowiedzialności gwarancyjnej (wynikającego z art. 354 § 2 k.c.).

Przywołane przez Sąd Najwyższy orzecznictwo jak i poczynione na jego kanwie rozważania wskazują jednak, że przepisy prawa, zezwalają poszkodowanemu na dokonanie wyboru spo-

sobu naprawienia szkody. W ocenie Rzecznika Finansowego, obowiązek poszkodowanego jako wierzyciela do współdziałania z zakładem ubezpieczeń należałoby raczej sprowadzić do obowiązków natury organizacyjnej, a zatem polegających na udostępnieniu pojazdu w celu ustalenia zakresu uszkodzeń, uzgodnieniu spraw podstawowych, takich jak - w przypadku szkody w pojeździe - przesądzenie sposobu przywrócenia stanu sprzed wypadku (czy ekonomicznie uzasadniona jest naprawa samochodu) oraz stwierdzenie, czy zasadnicze podzespoły samochodu (np. silnik jego osprzęt lub elementy jego karoserii) będą podlegały wymianie, czy tylko naprawie.

06 Rola biegłego w kształtowaniu należnego odszkodowania

W uchwale, Sąd Najwyższy rozwijając swoje spostrzeżenie o niemożności stosowania automatyzmu w odniesieniu do kwestii stosowania rabatów i upustów, skłania się ku ocenie, że problematyka ta należy generalnie do materii postępowania dowodowego i powinna być ustalona przez sąd, ze szczególnym uwzględnieniem wniosków wynikających z opinii biegłego. W odniesieniu do powyższego Sąd Najwyższy

nie przedstawia jednak argumentów jurydycznych przemawiających za zasadnością takiego stanowiska. Jednocześnie rodzi się pytanie, czy kwestia taka leży w kompetencji biegłego, którego zadaniem winno być ustalenie faktów wymagających wiedzy specjalistycznej (technicznej), a nie zagadnienia prawnego, jakim niewątpliwie jest kwestia możliwości stosowania w praktyce ubezpieczeniowej rabatów i upustów.

07

Podsumowanie

Podsumowując przeprowadzoną powyżej analizę, w ocenie Rzecznika Finansowego należy zgodzić się ze stanowiskiem Sądu Najwyższego, odmawiającym automatyzmu w stosowaniu rabatów i ulg przy obliczaniu odszkodowania przez zakłady ubezpieczeń.

Niemniej wciąż pojawia się wiele wątpliwości natury prawnej związanych z omawianą tematyką. W szczególności pod znakiem zapytania stają miejsce rabatów i upustów w formule odszkodowania jaka została ukształtowała długoletnim orzecznictwem Sądu Najwyższego i sądów powszechnych dotyczącego praw podmiotowych poszkodowanych. W ocenie Rzecznika Finansowego brak jednoznacznego rozstrzygnięcia poruszonych powyżej kwestii, może spowodować nasilenie sporów między poszkodowanymi i zakładami ubezpieczeń, a co za tym idzie, zwiększenie liczby spraw kierowanych do sądów powszechnych.

Rzecznik Finansowy ma nadzieję, że zaprezentowane powyżej wątpliwości natury prawnej, a które przedstawione zostały również przez Rzecznika Finansowego w zapytaniu prawnym skierowanym do Sądu Najwyższego 30 sierpnia 2022 r. ([wniosek do Sądu Najwyższego](#)) o podjęcie uchwały w przedmiocie wykładni przepisów prawa w zakresie dopuszczalności stosowania w ustalaniu odszkodowania z OC posiadaczy pojazdów mechanicznych rabatów i upustów stosowanych w sieciach partnerskich zakładów ubezpieczeń, zostaną rozstrzygnięte przez Sąd Najwyższy poprzez podjęcie uchwały w przedmiotowym zakresie.

Przedmiotowy wniosek został zarejestrowany w Sądzie Najwyższym pod sygn. akt III CZP 142/22 i oczekuje na rozpoznanie w powiększonym składzie.

Z powyższych względów, w ocenie Rzecznika Finansowego kluczowe znaczenie dla rozstrzygnięcia omawianych kwestii może mieć tym samym podjęcie przez Sąd Najwyższy uchwały z wniosku Rzecznika Finansowego, która będzie na tyle jednoznaczna i precyzyjna, że definitywnie zamknie dyskusję na ten temat.

Rzecznik Finansowy

www.rf.gov.pl